

a bohatě zdobené zavinovačky z přelomu 19. a 20. století.

To jsou jen některé ukázky z bohaté výstavy, která se setkala s nebyvalým ohlasem. Návštěvníci měli možnost si uvědomit, jak velký význam přikládali naši předkové přijetí a začlenění dítěte do svého společenství – ať už formou lidové obřadnosti či křesťanských rituálů. Zároveň výstava dokumentovala i vysokou výtvarnou hodnotu a rozkvět lidové kultury především v 18. a 19. století.

Na závěr je ještě třeba připomenout, že národopisné oddělení již dlouho nemá své vlastní výstavní prostory (letohrádek Kinských je v dezolátním stavu). Výstava tedy také kromě jiného připomněla existenci rozsáhlých národopisných sbírek Národního muzea a znovu vyjádřila potřebu stále národopisné expozice.

Helvika Novotná

Výšivky z venkovských kostelů 17. a 18. století

19. 12. 1997 – 4. 1. 1998, prodlouženo do 25. 1. 1999, kaple.

Ke konci minulého století se dostávaly do muzeí pokrývky z hrubého lněného plátna, na první pohled s konzervativnější výšivkou, než bylo v té době v lidovém prostředí běžné. Velmi dlouho nebylo jasné, k čemu vlastně sloužily. Podle starých kostelních inventářů se zjistilo, že to byly převážně pokrývky na oltář. Do venkovských kostelů bývaly darovány ve zlomových životních situacích, ale také po válečných katastrofách či po změně konfese, když bylo nutné kostely znovu vybavit liturgickými rouchy. Tehdy se také drahé tkaniny v chudobě napodobovaly výšivkou barevným hedvábím na plátně.

Jen málo exemplářů se zachovalo před

zničením. V muzejních fondech patří k nejstarším textilním sbírkovým předmětům. Někdy bývají datovány a vyšité iniciály či dokonce jméno připomínají dávno zapomenutého dárce.

Právě takové unikátní exponáty jsou součástí sbírek Etnografického ústavu Moravského zemského muzea v Brně. Výstava těchto textilií, kterou autorsky připravila Miroslava Ludvíková a výtvarně uspořádal Jan Duspěva, dokumentovala nejen vyspělost lidové výšivky jako takové. Zároveň, díky členění výstavy, poukázala i na to, že také v lidové tvorbě je patrný rozdíl mezi renesančním a barokním stylem zpracování.

Zatímco výšivka 17. století má drobnou uměřenou kompozici podle renesančních zásad, ve století 18. jsou podle barokního stylu hlavní motivy zvětšovány a zdůrazňovány, vedlejší potlačovány a ke konci vývoje schematizovány. Obtížnější dobové určení ovšem nastává ve chvíli, kdy jsou k výšivkám použity předlohy z tištěných vzorníků 16. století (je tomu tak zejména u výšivek geometrických).

Starší předlohy se užívaly i u propracovanějších výšivek, ale se stylovými změnami, jak je přinášela doba. Od poloviny 18. století se výšivka individualizuje a postupně se přibližuje pracem s výraznými lokálními vlastnostmi. Po roce 1800 tento typ výšivky mizí a rozplývá se ve výšivky lidové.

Jak již bylo řečeno, je styl těchto výšivek konzervativnější než u běžných lidových výšivek. Je tomu tak proto, že pokrývky samé se vydělují z běžného užití a v psychice dárce tak nabývají na posvátnosti. Z tohoto důvodu je pro ně také vhodnější užívat označení pololidové – nebylo k jejich zhotovení použito drahých látek, nevznikly ani v klášterech či cechovních dílnách, ale zároveň

se svým způsobem užití vydělují z lidových výšivek běžných. To je také důvod, proč jsou vázanější na slohovou předlohu.

Pololidové výšivky se dochovaly jen velmi vzácně – ve filiálních chrámech a kaplích – muzea pro jejich uchování neměla velké pochopení. Nyní však patří k nejvýznamnějším sbírkovým předmětům. Jejich vystavení tedy patří k jednomu z důležitých činů spolupráce Národního muzea v Praze a Moravského zemského muzea v Brně. *Hedvika Novotná*

Od Komenského k Zemanhofovi

19. 11. 1997 – 1. 2. 1998, přednáškový sál.

Velmi originální nápad uspořádat výstavu věnovanou duchovnímu autoru esperanta J. A. Komenskému a jeho následovníkovi a samotnému tvůrci univerzálního jazyka L. L. Zamenhofovi pojalo Muzeum Komenského v Přerově. Autor výstavy, Stanislav Hýbl, ji již dříve instaloval ve Varšavě, v Zelově a Lešně. Pokusil se přístupnou formou dokumentovat vznik a vývoj esperanta, jazyka, kterým dnes v celém světě hovoří více než 10 milionů lidí. Nebylo však zapomenuto ani na život a dílo výše zmíněných osobností, které jsou s esperantem těsně spjaty.

Z podtextu výstavy vyplynuly myšlenky, jejichž platnost si uvědomujeme na každém kroku. Komenského vize uspořádání světa a jeho mírového rozvoje jsou všeobecně známy. Méně známé jsou myšlenky a snahy tvůrce esperanta, Ludvíka Lazara Zamenhofa (1859–1917). Jejich silný humanistický náboj a nadnárodní poselství vyjadřuje nejlépe motto celé výstavy – úryvek ze Zamenhofovy Modlitby pod zelenou zástavou:

*„Necht' bratrsky se provždy spojí všichni lidé
a budoucnost jim vytváří zbraně jen mírové!
Ať křesťané, muslimové neb židé,
my všichni jsme boží synové.“*

Ale připomeňme také Komenského: *„Jsme všichni spoluobčany jednoho světa...
Před našima očima je jediný cíl: dobro lidstva,
a my odložíme všechny ohledy na sebe,
na národnost, na náboženství.“*

Právě pro tyto neumírající myšlenky mohou autořům výstavy za projekt poděkovat nejen esperantisté, ale i laici, zvláště víme-li, že Muzeum Komenského v Přerově se v době pořádání výstavy stále ještě potýkalo s následky záplav z léta 1997. *Hedvika Novotná*

Portréty z galerie Královské kolegiální kapituly sv. Petra a Pavla na Vyšehradě

3. 2. – 29. 3. 1998, kaple.

Již tradičně představila Vyšehradská kapitula v prostorách Lobkovického paláce část své bohaté sbírky výtvar-